

**JINSIY ERKINLIKKA QARSHI QARATILGAN JINOYATLARNI
FOSH ETISH TAKTIKASI**

Po‘latxo‘jayev Saidjalol Oppoxo‘ja o‘g‘li

O‘zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi 3-kurs kursanti

Toshkent. sh

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20650741>

Annotatsiya: Mazkur ilmiy maqolada shaxsning daxlsizligiga, xususan, jinsiy erkinligiga qarshi qaratilgan jinoyatlarni (nomusga tegish, jinsiy ehtiyojni zo‘rlik ishlatib g‘ayritabiiy usulda qondirish va boshqalar) fosh etishning tezkor-qidiruv, kriminologik va psixologik-taktik xususiyatlari kompleks tahlil qilingan. Ushbu toifadagi jinoyatlarning yuqori latentlik (yashirinlik) darajasi hisobga olinib, jabrlanuvchilar bilan ishlashda travmani hisobga oluvchi yondashuv (trauma-informed approach) hamda anonimlikni ta‘minlash taktikasi ilmiy asoslangan. Shuningdek, jinoyatni issiq izidan fosh etishda biologik dalillarni (DNK) to‘plash, raqamli izlarni tahlil qilish (OSINT, smartfonlar va ijtimoiy tarmoqlar tahlili) hamda intellektual videokuzatuv tizimlaridan foydalanish amaliyoti yoritilgan. AQSh, Buyuk Britaniya, Germaniya va Janubiy Koreya politsiyasining ixtisoslashgan guruhlar (SART, SOIT) va jinsiy jinoyatlarga qarshi kurashishdagi ilg‘or xorij tajribasi qiyosiy o‘rganilib, O‘zbekiston milliy qonunchiligini takomillashtirish hamda sohadagi tadqiqotlarni OJS va SCOP.UZ kabi platformalarda indeksatsiya qilish yuzasidan aniq ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: jinsiy erkinlik, nomusga tegish, tezkor-qidiruv taktikasi, latent jinoyatchilik, biologik dalillar, DNK ekspertizasi, jabrlanuvchi psixologiyasi, High-tech policing, xorij tajribasi, jamoat xavfsizligi.

Аннотация: В данной научной статье проводится комплексный анализ оперативно-розыскных, криминологических и психолого-тактических особенностей раскрытия преступлений, направленных против

Contact: 99 826 99 56

неприкосновенности личности, в частности, против половой свободы (изнасилование, насильственное удовлетворение половой потребности в неестественной форме и др.). Учитывая высокий уровень латентности (скрытости) данной категории преступлений, научно обоснованы подход, учитывающий травму (trauma-informed approach), и тактика обеспечения анонимности при работе с потерпевшими. Также освещена практика сбора биологических доказательств (ДНК), анализа цифровых следов (OSINT, анализ смартфонов и социальных сетей) и использования систем интеллектуального видеонаблюдения при раскрытии преступлений по горячим следам. Изучен передовой зарубежный опыт специализированных групп полиции США, Великобритании, Германии и Южной Кореи (SART, SOIT) в борьбе с половыми преступлениями, разработаны конкретные научно-практические предложения по совершенствованию национального законодательства Узбекистана и индексации исследований на платформах OJS и SCOP.UZ.

Ключевые слова: половая свобода, изнасилование, оперативно-розыскная тактика, латентная преступность, биологические доказательства, экспертиза ДНК, психология потерпевшего, High-tech policing, зарубежный опыт, общественная безопасность.

Abstract: This scientific article provides a comprehensive analysis of the operational-search, criminological, and psychological-tactical features of detecting crimes directed against the inviolability of a person, in particular, against sexual freedom (rape, violent satisfaction of sexual needs in an unnatural form, etc.). Considering the high level of latency (hiddenness) of this category of crimes, a trauma-informed approach and the tactics of ensuring anonymity when working with victims are scientifically substantiated. The practice of collecting biological evidence (DNA), analyzing digital footprints (OSINT, smartphone and social network analysis), and using intelligent video surveillance systems in solving crimes in hot pursuit is also highlighted.

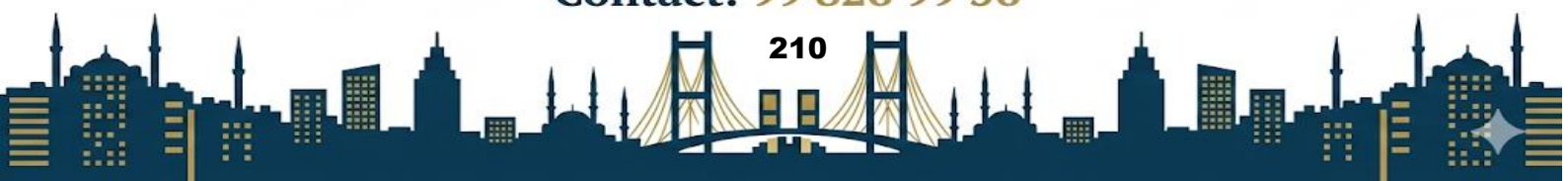
The advanced foreign experience of specialized police units in the USA, the UK, Germany, and South Korea (SART, SOIT) in combating sexual crimes was comparatively studied, and specific scientific and practical proposals were developed for improving the national legislation of Uzbekistan and indexing research on platforms such as OJS and SCOP.UZ.

Keywords: sexual freedom, rape, operational-search tactics, latent crime, biological evidence, DNA expertise, victim psychology, High-tech policing, foreign experience, public safety.

O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida insonning hayoti, erkinligi, sha’ni, qadr-qimmat va daxlsizligi oliy qadriyat sifatida e’tirof etilgan. Shaxsning jinsiy erkinligi va jinsiy daxlsizligi uning ajralmas konstitutsiyaviy huquqlaridan biridir. Jinoyat kodeksining 118-moddasi (Nomusga tegish) va 119-moddasi (Jinsiy ehtiyojni zo‘rlilik ishlatib g‘ayritabiiy usulda qondirish) kabi jinoyatlar nafaqat insonning jismoniy sog‘lig‘iga, balki uning ruhiyatiga, sha’ni va butun ijtimoiy kelajagiga o‘ta og‘ir, tuzatib bo‘lmas zarba beruvchi qilmishlar hisoblanadi.

Tezkor-qidiruv faoliyati nuqtai nazaridan, jinsiy erkinlikka qarshi jinoyatlarni fosh etish ichki ishlar organlari (IIO) amaliyotidagi eng murakkab yo‘nalishlardan biridir. Bunga asosiy sabab — ushbu jinoyatlarning **o‘ta yuqori latentlik (yashirinlik) darajasidir**. Mentalitet, jamiyatdagi ijtimoiy stigma (tamg‘alanish), uyat, aybdorlik hissi yoki jinoyatchining qasos olishidan qo‘rqish oqibatida aksariyat jabrlanuvchilar (ayniqsa, xotin-qizlar va voyaga yetmaganlar) huquqni muhofaza qiluvchi organlarga murojaat qilmaydilar. Bu esa jinoyatchining jazosiz qolishiga va seriyali tarzda yangi jinoyatlarni sodir etishiga olib keladi. Shu bois, ushbu toifadagi jinoyatlarni fosh etish tezkor xodimlardan yuksak professionallik, yuridik savodxonlik, chuqur psixologik tayyorgarlik va ehtiyotkorona taktikani talab etadi.

Jinsiy jinoyatlar to‘g‘risida xabar kelib tushganda, dastlabki soatlar jinoyatni ochishdagi eng hal qiluvchi davrdir. Tezkor-tergov guruhining voqea joyidagi

harakatlari va ashyoviy dalillarni to'plash taktikasi quyidagi muhim jihatlarni o'z ichiga oladi:

- **Biologik izlarni saqlash:** Jinsiy jinoyatlar voqea joyida va bevosita jabrlanuvchining tanasida o'ziga xos biologik izlar (qon, sperma, soch tolalari, teri zarrachalari va so'lak) qoldiradi. Tezkor xodim darhol voqea joyini to'liq izolyatsiya qilishi, jabrlanuvchiga yuvinish, kiyimlarini almashtirish yoxud ashyolarga tegishni taqiqlashi zarur. Bu jinoyatchining DNK profilini aniqlash uchun yagona asosdir.

- **Makonni tahlil qilish:** Qotillik yoki o'g'rilikdan farqli o'laroq, jinsiy jinoyat ko'pincha xilvat, yopiq joylarda, tunda yoxud jabrlanuvchining o'z xonadonida sodir etiladi. Tezkor xodim kirish-chiqish yo'llarini, qulfnig buzilgan-buzilmaganligini tahlil qiladi. Agar eshik buzilmagan bo'lsa, versiya jinoyatchining jabrlanuvchiga tanish ekanligi yoki ishonchga kirganligi ehtimoli ustida quriladi.

- **Kuzatuv kameralari (CCTV):** Hududdagi, ko'chalardagi hamda jamoat transportidagi barcha videokuzatuv datchiklari zudlik bilan tahlil qilinib, jinoyatchining voqea joyiga kelish va qochish trayektoriyasi tuzib chiqiladi.

Jinsiy erkinlikka qarshi jinoyatlarni fosh etishda eng qiyin bosqich — bu jabrlanuvchidan birlamchi va to'g'ri ko'rsatma olishdir. Kuchli stress, qo'rquv va ruhiy shok holatidagi qurbon (rape trauma syndrome) o'z ixtiyori bilan ma'lumotlarni bera olmasligi yoxud xotira yo'qotilishi holatini boshdan kechirishi mumkin. Tezkor xodimning psixologik taktikasi quyidagilarga asoslanishi shart:

- **"Trauma-Informed" (Travmani hisobga oluvchi) yondashuv:** So'rov o'tkazish maxsus moslashtirilgan, qulay xonada, begona shaxslarsiz amalga oshirilishi kerak. Tezkor xodim jabrlanuvchini ayblovchi ("Nega u yerga bordingiz?", "Nega bunday kiyingan edingiz?") kabi savollarni umuman bermasligi shart (victim-blaming'ga yo'l qo'ymaslik).

- **Ayol xodimlarning ishtiroki:** Xalqaro tajriba va amaliyot shuni ko'rsatadiki, jinsiy zo'ravonlik qurboni bo'lgan ayollar va bolalar erkak xodimlarga nisbatan yopiq

bo'ladilar. So'rovni malakali ayol tezkor xodimlar va ayol psixologlar o'tkazishi o'ta muhim taktik qoidadir.

- **Kognitiv intervyu usuli:** Jabrlanuvchiga qattiq bosim o'tkazmasdan, voqeani majburlab eslatmasdan, jinoyatchining qiyofasi, uning nutqidagi o'ziga xosliklar, hidi (atir, alkogol) yoki alohida belgilari (tatuировka, chandiқ) bo'yicha assotsiativ savollar berish orqali jinoyatchining to'liq shaxsiy profili (profiling) yaratiladi.

Zamonaviy jamiyatda jinoyatchilar o'z qurbonlarini topish va ularni ta'qib qilishda axborot texnologiyalaridan faol foydalanmoqdalar. Tanishuv ilovalari (Tinder, Badoo), Telegram chatlar hamda ijtimoiy tarmoqlar predatorlar (jinsiy tajovuzkorlar) uchun asosiy maydonga aylangan. Shu sababli, jinoyatni fosh etish taktikasi kiber-makonni qamrab oladi:

- **Raqamli izlarni to'plash (Digital Forensics):** Agar jabrlanuvchi jinoyatchi bilan ijtimoiy tarmoqlar orqali tanishgan bo'lsa, barcha yozishmalar, IP-manzillar, profil ma'lumotlari darhol qotiriladi (screenshot, loglar analizi). Jinoyatchi profilini o'chirib yuborgan taqdirda ham, tezkor-kiber bo'linmalar server ma'lumotlarini tiklash ustida ishlaydi.

- **Uyali aloqa stansiyalari (Cell Tower Dumps):** Jinoyat sodir etilgan hudud va vaqt oralig'ida tayanch stansiyalariga ulangan mobil raqamlar tahlil qilinadi. Big Data tahlili orqali jabrlanuvchining telefoni yonida qaysi abonent uzoq vaqt birga bo'lganligi avtomatik hisoblab chiqiladi va jinoyatchining shaxsi aniqlanadi.

- **Ochiq manbalar razvedkasi (OSINT):** Jinoyatchi qochib yashiringan hollarda uning ijtimoiy tarmoqlardagi faolligi, qarindoshlari va tanishlari yashirin ravishda monitoring qilib boriladi, bu esa uni tezkor qo'lga olish (pistirma) uchun asos bo'ladi.

Jinsiy jinoyatlarning ayrim toifalari seriyali xarakterga ega bo'lishi mumkin (masalan, faqat ma'lum bir hududda, bitta uslubda ayollarga hujum qilish). Bunday vaziyatlarda tezkor-qidiruv taktikasi markazlashgan tizim asosida quriladi:

- **Jinoyat uslubini (Modus Operandi) tahlil qilish:** Oldin sodir etilgan, ammo ochilmay qolgan o'xshash jinoyatlar yig'majildlari o'rganib chiqiladi. Jinoyatchining uslubi, qurbonlarni tanlash mezoni tahlil qilinib, "yagona xatxat (pocherk)" ekanligi e'tirof etiladi.

- **Xavf guruhlarini tekshirish:** Muqaddam Jinoyat kodeksining 118, 119, 120-moddalari bilan sudlanib chiqqanlar, ruhiy-asab kasalliklari dispanserida ro'yxatda turuvchi patologik xulq-atvorga ega shaxslar qat'iy tezkor tahlil qilinadi. Ularning jinoyat sodir bo'lgan vaqtdagi "alibisi" tekshiriladi.

- **"E-Ma'muriy ish" tizimining ahamiyati:** Qidiruvdagi yoxud potensial shubhali shaxslarning harakatini avtomatlashgan dasturlar (Face-ID) orqali yirik tranzit nuqtalarida fosh etish uchun tizim doimiy nazoratda ushlanadi.

Jinsiy erkinlikka qarshi jinoyatlarga qarshi kurashishda rivojlangan xalqaro politsiya modellari katta muvaffaqiyatlarga erishgan:

- **Amerika Qo'shma Shtatlari (AQSh):** AQShda jinsiy jinoyatlarni fosh etish uchun maxsus SART (Sexual Assault Response Teams) guruhlarini faoliyat yuritadi. Ularning tarkibida tezkor xodim, tibbiy ekspert, psixolog va prokuror birgalikda, bir vaqtning o'zida ishlaydi. Bu jabrlanuvchini qayta-qayta so'roq qilib qiynamaslikni ta'minlaydi. Shuningdek, CODIS (Combined DNA Index System) orqali voqea joyidan olingan har qanday biomaterial darhol milliy DNK bazasi bilan solishtiriladi va ko'p hollarda jinoyatchi bir necha soat ichida topiladi.

- **Buyuk Britaniya (UK):** Skotland-Yard tarkibida SOIT (Sexual Offences Investigative Techniques) deb nomlangan, maxsus psixologik tayyorgarlikdan o'tgan ofitserlar guruhi ishlaydi. Ular oddiy politsiya formasida emas, balki fuqarolik kiyimida, maxsus jixozlangan shinam uylarda (Suite) jabrlanuvchilar bilan suhbatlashadi. Britaniya politsiyasi jinsiy jinoyatlarni fosh etishda to'liq yashirin kameralar tahliliga suyanadi.

- **Germaniya:** Federal politsiyada jinsiy jinoyatlar yuzasidan o'ta qat'iy axborot himoyasi ishlaydi. Jabrlanuvchilarning ismlari kodlanadi va ularning shaxsiga oid ma'lumotlar sudgacha to'liq sir saqlanadi. Germaniyaning kriminologik institutlari jinoyatchilarning xulqini "ViCLAS" (Violent Crime Linkage Analysis System) xalqaro ma'lumotlar bazasiga kiritib, transmilliy jinsiy jinoyatchilarni fosh etishda boshqa Yevropa davlatlari bilan hamkorlik qiladi.

- **Janubiy Koreya:** Raqamli muhitda zo'ravonlikka (Digital Sex Crimes), xususan, yashirin kameralarga (Spycam/Molka) qarshi kurashish bo'yicha eng ilg'or davlat. Koreya politsiyasida kiber-jinsiy jinoyatlarga qarshi maxsus kiber-tezkor qidiruv bo'limi mavjud bo'lib, ular jinsiy zo'ravonlik tasvirlangan materiallarni tarqatuvchi Darknet saytlarini bloklaydi va xakerlik hujumlari (IP tracking) orqali ularning administratorlarini to'g'ridan-to'g'ri qamoqqa oladi.

Tadqiqotlar va tahlillar shuni isbotlaydiki, jinsiy erkinlikka qarshi jinoyatlarni fosh etish shunchaki tergov harakati emas, balki yuksak psixologik sezgirlik, raqamli innovatsiyalar va zamonaviy ekspertiza tahlillariga asoslangan murakkab operatsiyadir. Milliy tezkor-qidiruv amaliyotini ilg'or xalqaro standartlarga moslashtirish maqsadida quyidagi ilmiy-amaliy takliflar ilgari suriladi:

Birinchidan, O'zbekiston Respublikasi Ichki ishlar organlari tizimida AQShning (SART) va Britaniyaning (SOIT) ijobiy tajribasi asosida asosan ayol tezkor vakillar, ayol tergovchilar va maxsus psixologlardan iborat bo'lgan ixtisoslashgan "Jinsiy va oilaviy zo'ravonlik jinoyatlariga qarshi kurashish maxsus operativ guruhlarini"ni tashkil etish zarur.

Ikkinchidan, Jinoyatlarni issiq izidan fosh etish ko'rsatkichlarini keskin oshirish maqsadida, barcha og'ir va o'ta og'ir jinoyatlar, shu jumladan jinsiy erkinlikka qarshi jinoyatlar sodir etgan shaxslarning majburiy genometrik (DNK) ma'lumotlar bazasini yaratish va uni tezkor xizmatlar uchun to'laqonli ishlashini ta'minlash.

Uchinidan, Jabrlanuvchilarning huquqni muhofaza qiluvchi organlarga murojaat qilishini osonlashtirish va latentlikni kamaytirish maqsadida, "E-Jinoiy ish" doirasida anonim (yopiq) elektron ariza berish modulini ishlab chiqish hamda Sog'liqni saqlash vazirligi tibbiyot muassasalari bilan tezkor idoralararo xabardor qilish raqamli tizimini (API) to'liq avtomatlashtirish.

To'rtinchidan, Jinsiy erkinlikka qarshi jinoyatlarni fosh etish taktikasi, kiber-kriminalistika, jabrlanuvchi psixologiyasi (viktimologiya) hamda jamoat xavfsizligiga oid olib borilayotgan yuridik va innovatsion tadqiqotlarni izchil raqamlashtirish. IIV Akademiyasi professor-o'qituvchilari va tinglovchilari tomonidan tayyorlangan maxfiylik grifiga ega bo'lmagan uslubiy qollanmalar, xorij tajribasi tahlillari hamda yuridik xulosalarni Open Journal Systems (OJS) tarmog'ida va Zenodo kabi xalqaro repozitoriylarda keng e'lon qilish mexanizmini kuchaytirish. Bundan tashqari, jamoat xavfsizligi va tezkor-qidiruv faoliyatiga bag'ishlangan respublika va xalqaro miqyosdagi amaliy konferensiya materiallarini **SCOP.UZ** (Scientific Conference Open Proceedings) kabi zamonaviy milliy ilmiy platformalarda majburiy indeksatsiya qilish va tadqiqot materiallariga doimiy DOI (Digital Object Identifier) raqamlarini biriktirib borish maqsadga muvofiq. Bu O'zbekiston huquqshunoslik fani yutuqlarining jahon ilmiy jamiyati tomonidan e'tirof etilishiga va ilmiy iqtiboslikning ortishiga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, insonning eng nozik daxlsizligiga tajovuz qiluvchi jinoyatlarni fosh etish davlatning xavfsizlik borasidagi qat'iy irodasi va yuksak operativ salohiyati orqaligina ta'minlanadi. To'g'ri taktik yondashuv, raqamli ekspertiza va insonparvar politsiya tizimi jinsiy jinoyatlarning tomiriga bolta uruvchi asosiy omillardir.

REFERENCES:

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. – Toshkent: "O'zbekiston", 2023.
2. O'zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksi. [Elektron resurs] // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, <https://lex.uz>.
3. O'zbekiston Respublikasining "Tezkor-qidiruv faoliyati to'g'risida"gi Qonuni. 25.12.2012 yildagi O'RQ-344-son.
4. O'zbekiston Respublikasining Jinoyat-protsessual kodeksi. [Elektron resurs] // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, <https://lex.uz>.
5. Masharipov T., Fayzullayev D. "Tezkor-qidiruv taktikasi va jinoyatlarni fosh etishning zamonaviy muammolari". O'quv qo'llanma. – Toshkent: IIV Akademiyasi, 2024.
6. Federal Bureau of Investigation (FBI). "Investigative Strategies in Sex Crimes and Violence Against Women". U.S. Department of Justice, Washington D.C., 2023.
7. College of Policing. "Investigating Sexual Offences: National Guidelines and SOIT Operations". HM Government, London, 2022.
8. Lee, H., & Kim, J. "Combating Digital Sex Crimes and High-Tech Forensics in South Korea". Asian Journal of Criminology, 2021.
9. Europol. "Sexual Violence and Digital Footprints: Strategic Frameworks in Law Enforcement". The Hague, 2023.
10. Omelchenko, O. A. "Taktika doprosa i operativno-rozysknaya deyatel'nost pri rassledovanii polovyx prestupleniy". Huquq va xavfsizlik jurnali, 2022.

